

Takmer jedna zo štyroch osôb v EÚ je ohrozená chudobou alebo sociálnym vylúčením. Životné podmienky, miera chudoby a cesty vedúce k chudobe a von z nej sú v prípade mužov a žien rozdielne a menia sa aj v rôznych fázach života človeka. Mladí ľudia (18 – 24 rokov) tvoria 10 % všetkých chudobných v EÚ⁽¹⁾. Aj keď ohrozenie chudobou alebo sociálne vylúčenie sa v tomto štádiu života u žien a mužov veľmi nelíšia, ženy na dôsledky rodovej nerovnosti jednoznačne doplácajú vo vyššom veku. Oveľa častejšie sú ohrozené chudobou a sociálnym vylúčením než starší muži.

Boj proti chudobe v priebehu života

Odstránenie chudoby a sociálneho vylúčenia je neoddeliteľnou súčasťou stratégie EÚ do roku 2020. Cieľom tohto záväzku je do roku 2020 vymaniť z chudoby a sociálneho vylúčenia aspoň 20 miliónov ľudí. Členské štáty však pri plnení tohto cieľa čelia problémom. Počet ľudí žijúcich v chudobe sa od roku 2010 v skutočnosti zvýšil.

Ženy sú spravidla viac ohrozené chudobou vo všetkých vekových skupinách. Počas svojho života majú nižší príjem než muži, s väčšou pravdepodobnosťou pracujú na málo platených a neistých pracovných miestach a prerušujú kariéru, aby mohli plniť svoje povinnosti súvisiace so starostlivosťou o domácnosť a závislé osoby. Tieto nerovnosti v priebehu celého života napokon vedú k rozdielom v odmeňovaní, ekonomickej závislosti a vyššiemu ohrozeniu chudobou, ktoré sa najviac prejaví vo vyššom veku. Keďže ženy tvoria väčšinu staršej populácie v rámci EÚ, je to obzvlášť znepokojujúce.

V rámci celoživotnej perspektívy sa uznáva prepojenie medzi jednotlivými fázami života človeka a zohľadňuje sa to, ako životné zmeny a zvraty na seba nadväzujú a ako ovplyvňujú každú ďalšiu fázu.

Politiky EÚ uznávajú vplyv kumulatívnych nerovností na ohrozenie chudobou a ekonomickú závislosť starších žien. Európska komisia už podnikla dôležité kroky na odstránenie rozdielu v dôchodkoch žien a mužov. Vyzvala tiež členské štáty, aby sa zaoberali častejším výskytom práce na kratší pracovný čas a pomerne pomalým pokrokom pri zvyšovaní miezd u žien, pretože tieto faktory môžu nepriaznivo ovplyvniť dôchodkové nároky. Tieto politické iniciatívy naznačujú, že integrácia celoživotnej perspektívy a rodového hľadiska do všetkých fáz tvorby politik je pre dosiahnutie rovnosti žien a mužov v EÚ a za jej hranicami nevyhnutná.

⁽¹⁾ Ak nie je uvedené inak, všetky údaje uvedené v tomto informačnom letáku vychádzajú z prieskumov Eurostatu (EU-LFS alebo EU-SILC) v roku 2014.

Čo znamená byť chudobný v EÚ?

Chudoba medzi ženami a mužmi presahuje rámec základného nedostatku zdrojov na prežitie a zahŕňa tiež depriváciu v oblasti občianskych, sociálnych a kultúrnych aktivít, ako aj príležitosti na politickú angažovanosť a sociálnu mobilitu. V rámci stratégie Európa 2020 sa pojmom „riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia“ (AROE) rozumie život v domácnosti, ktorá sa nachádza prinajmenšom v jednej z týchto troch situácií:

- ohrozená je peňažnou chudobou,
- závažne je materiálne deprivovaná,
- patrí k domácnostiam s veľmi nízkou intenzitou práce.

V EÚ sú najviac ohrození chudobou mladí ľudia

Vyrastanie v chudobe môže mať celoživotné následky. Takmer pätinu chudobných v EÚ (19 %) tvoria dnes deti vo veku do 16 rokov, čo sa rovná takmer 23 miliónom detí, ktoré žijú v chudobných domácnostiach.

Mladé ženy a muži boli hospodárskou krízou obzvlášť postihnutí a v dôsledku toho čelia najvyššiemu riziku chudoby v EÚ. V roku 2014 približne tretina mladých ľudí vo veku od 18 do 24 rokov bola ohrozená chudobou alebo sociálnym vylúčením, pričom ženy boli ohrozené o niečo viac.

Mnoho mladých ľudí sa po skončení štúdia pravdepodobne stretáva s ťažkosťami pri hľadaní práce. Miera nezamestnanosti mladých ľudí (15 – 24 rokov) je dramaticky vysoká, okolo 20 % v prípade mužov i žien (23 % mužov a 21 % žien v roku 2014) v porovnaní s 10 % celkovej populácie.

Napriek tomu, že pracujú, mnohí mladí ľudia zostávajú chudobní. Pravdepodobnejšie než iné vekové skupiny pracujú na neistých pracovných miestach, najmä keď odišli zo školy skôr. Takmer polovica žien a viac než tretina mužov vo veku od 20 do 24 rokov (okrem študentov) pracuje na neistých pracovných miestach^(?). V roku 2014 podiel osôb, ktoré pracovali a napriek tomu boli ohrozené peňažnou chudobou (chudoba pracujúcich) dosiahol 15 % v prípade mladých žien a 12 % v prípade mladých mužov vo veku od 18 do 24 rokov. Tieto údaje predstavujú najvyššiu mieru chudoby pracujúcich spomedzi všetkých vekových skupín. Mladí ľudia, ktorí žijú ešte s rodičmi alebo ktorých rodičia stále finančne podporujú, sú pred chudobou lepšie chránení.

Rodový rozdiel v chudobe sa začína zväčšovať vo vyššom veku a najvyšší je u osôb vo veku 75 rokov a viac.

Staršie ženy, ktoré čelia nerovnostiam celý život

Rodový rozdiel v chudobe sa začína zväčšovať vo vyššom veku a najvyšší je u osôb vo veku 75 rokov a viac (22 % žien oproti 15 % mužov žije v ohrození chudobou alebo sociálnym vylúčením). Počas celého života rodové nerovnosti systematicky oslabujú ekonomickú nezávislosť žien, v dôsledku čoho v neskoršom živote oveľa častejšie upadajú do chudoby. Ženy čelia rôznym problémom na trhu práce vrátane okrem iného:

- priemernej miere zamestnanosti, ktorá je trvale nižšia ako u mužov,
- vysokej pravdepodobnosti, že budú pracovať na kratší pracovný čas (32 % žien oproti 8 % mužov),

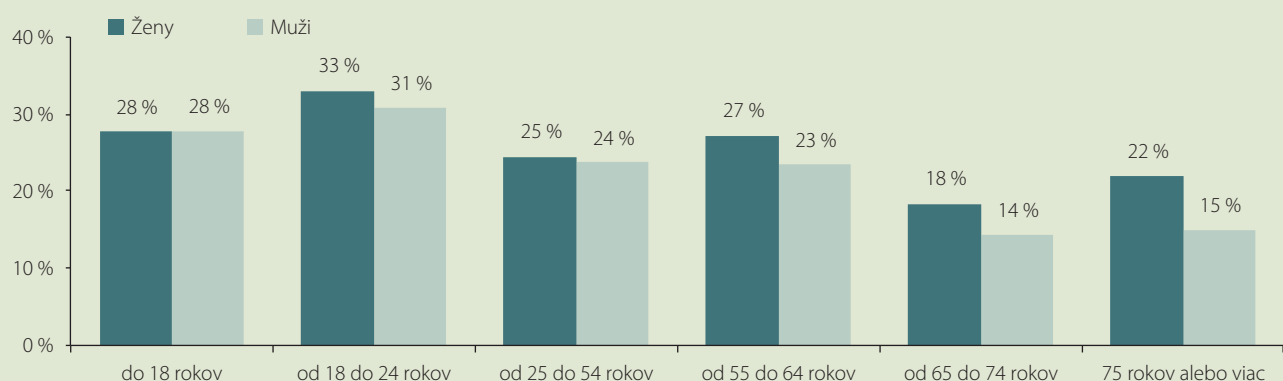
- nadmernému zastúpeniu v odvetviach, ktoré sú obvykle menej platené a ponúkajú obmedzené možnosti kariérneho rastu alebo pomalý rast miezd,
- vyššiemu riziku práce na neistých pracovných miestach.

Ženy navyše odchádzajú z trhu práce v skoršom veku než muži, obzvlášť vo veľkom počte pred dosiahnutím dôchodkového veku (podiel neaktivity žien vo veku 55 – 64 rokov je 52 % v porovnaní s 36 % mužov v tejto vekovej skupine).

Starostlivosť a ďalšie rodinné povinnosti, ktoré často nie sú kompenzované, bývajú nedocenené a nerovnako rozdelené, majú najvýznamnejší vplyv na pozíciu žien na trhu práce. Platí to počas celého ich pracovného života, a to aj vo vyššom veku. Takmer 10 % žien vo veku 50 a viac rokov

(?) EIGE (2017, publikácia sa pripravuje), Gender, skills and precarious work in the EU (Rod, zručnosti a neistá práca v EÚ), výskumná správa.

Obrázok 1 – Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia (ARPE) podľa pohlavia a vekovej skupiny (EÚ-28, 2014)

Zdroj: Eurostat, EU-SILC (ilc_peps01).

uvádza, že v dôsledku rodinných povinností a starostlivosti o iné závislé osoby nie sú na trhu práce a prácu si ani nehľadajú. Pracovný život žien v EÚ-28 je o 5,1 rokov kratší než pracovný život mužov. Dôvodom je viacnásobné prerušenie kariéry počas pracovného života, ale aj skorší odchod z trhu práce.

Takéto pracovné podmienky a postupy v oblasti kariéry vedú k obmedzenej ekonomickej nezávislosti žien počas celého ich života, hlavne však vo vyššom veku a následne k nižšiemu dôchodkom. V roku 2014 priemerný rodový rozdiel v dôchodkoch žien a mužov dosiahol v EÚ až 40 % (9).

Čo môžeme urobiť na zníženie rizika chudoby starších žien?

Zvýšenie ekonomickej nezávislosti žien v priebehu života

Je potrebné riešiť rodové nerovnosti na trhu práce, nedostatočné opatrenia na dosiahnutie rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom a nerovné podieľanie sa na neplatených starostlivosti a domácich prácach a ich недоceňovanie, ktoré systematicky oslabujú ekonomickú nezávislosť žien. Vplyv nerovností, ktorý ženy pociťujú počas celého svojho života, je obzvlášť badateľný vo vyššom veku, keď je oveľa viac žien než mužov ohrozených chudobou a sociálnym vylúčením. Kľúčom k zvýšeniu ekonomickej nezávislosti žien a boju proti nerovnostiam počas celého života z dlhodobého hľadiska je integrácia rodového hľadiska a celoživotnej perspektívy do tvorby politík.

Ďalší faktor, ktorý vyháňa starších ľudí z trhu práce, je tzv. ageizmus, t. j. diskriminácia osôb na základe ich veku, ktorý v kombinácii so sexismom v prípade starších žien predstavuje minimálne dvojnásobný problém.

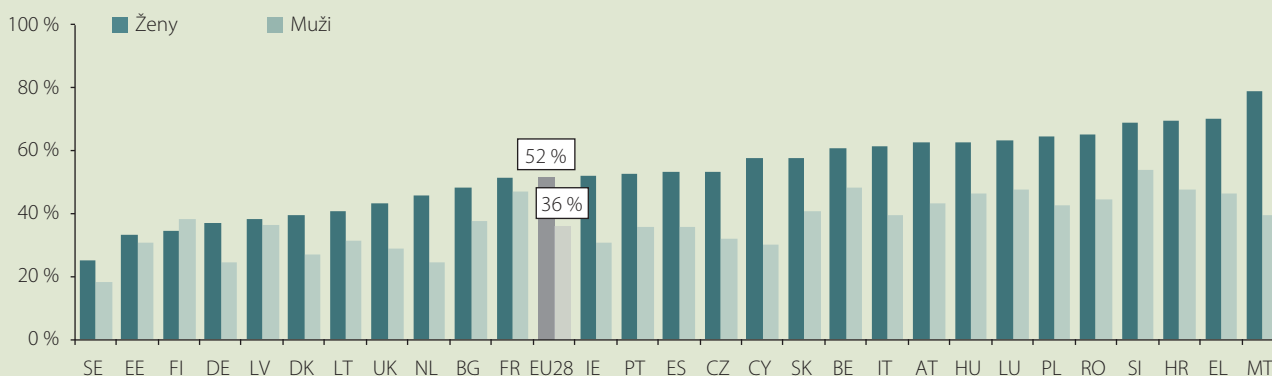
Vplyv nerovností, ktorý ženy pociťujú počas celého svojho života, je obzvlášť badateľný vo vyššom veku.

Iniciatíva **Think, Act, Report** (Premýšľaj, konaj, oznamuj) bola navrhnutá na zabránenie diskriminácii na pracovisku vrátane diskriminácie z dôvodu veku a rodovej príslušnosti. Predložila ju britská vláda a predstavuje jeden z osvedčených postupov identifikovaných inštitútom EIGE. Podporuje podniky v tom, aby zohľadňovali aspekt rodovej rovnosti v súvislosti s ich pracovnou silou, najmä v súvislosti s prijímaním do zamestnania, udržiavaním zamestnancov, povýšením a mzdou. Viac informácií o osvedčených postupoch sa nachádza na webovom sídle inštitútu EIGE.

(9) Európska komisia (2016), Report on Equality between Women and Men 2015 (Správa o rovnosti žien a mužov v roku 2015), k dispozícii na: http://ec.europa.eu/justice/gender-equality/files/annual_reports/2016_annual_report_2015_web_en.pdf

Obrazok 2 – Neaktívita starších ľudí podľa pohlavia (vo veku 55 – 64 rokov, 2014)

Zdroj: Eurostat, LFS (lfsa_ipga).

Prispôbiť systémy sociálnej ochrany aktuálnym výzvam

Systémy sociálnej ochrany a politiky boja proti chudobe musia riešiť nové výzvy, ako napríklad starnutie populácie, zmena rodinných štruktúr, nové migračné toky, ako aj meniace sa formy a podmienky zamestnania. Musia tiež zaručovať dostatočnú ekonomickú ochranu nielen tradičných foriem zamestnania počas celého života, ale musia pamätať aj na tých, ktorí poskytujú neplatenú starostlivosť, pracujú v neštandardnom alebo neistom zamestnaní a na tých, ktorí boli nútení prerušiť svoju kariéru z dôvodu povinností spojených so starostlivosťou.

Každoročné hodnotenie hospodárskych politík EÚ (proces európskeho semestra) poskytuje príležitosť na ďalšie posilňovanie rodovej rovnosti v priebehu života riešením rodových nerovností v dôchodkových systémoch. Napríklad by sa mohli primerane započítavať obdobia starostlivosti tak v prípade žien, ako aj mužov, a mohlo by sa taktiež zabezpečiť, aby samostatne zárobkovo činné neaktívne, nezamestnané osoby alebo osoby v netytických zamestnaniach mali rovnaký prístup k štátnemu dôchodkovému systému. Na zabezpečenie v starobe je potrebné zlepšiť dostupnosť verejne poskytovaných sociálnych služieb a prístup k nim vrátane zdravotnej starostlivosti a dlhodobej starostlivosti.

Posilňovať synergie v rámci rôznych oblastí politiky a medzi nimi

Príčiny chudoby a skúsenosti s chudobou sa medzi jednotlivými skupinami žien a mužov značne líšia, napríklad

medzi mladými a starými, v migrujúcej populácii, u osamelých rodičov, Rómov alebo osôb so zdravotným postihnutím. Rôznorodé politiky sa môžu vzájomne posilňovať a umožňovať lepšiu synergiu medzi stratégiami boja proti chudobe a hospodárskymi a sociálnymi politikami, ako napríklad politikami zameranými na rovnosť pohlaví, zamestnanosť, dane, rodinu a bývanie, ktoré by mohli pomôcť efektívnejšie riešiť hlavné príčiny chudoby a sociálneho vylúčenia. Poskytovanie dávok v nezamestnanosti môže napríklad prispieť k lepšej ochrane ľudí pred chudobou, ak je doplnené o opatrenia pomáhajúce jednotlivcom integrovať sa na trh práce. Ďalej môžu byť posilnené poskytovaním služieb starostlivosti pre deti, staršie závislé osoby, choré alebo zdravotne postihnuté osoby.

Kde možno nájsť ďalšie informácie inštitútu EIGE

- **Platforma pre uplatňovanie hľadiska rodovej rovnosti** poskytuje usmernenie a nástroje pre tvorcov politík, ktorí sa usilujú o začlenenie rodového hľadiska do politik boja proti chudobe. Osobitná sekcia je vyhradená otázkam „chudoby“.
- **Databáza rodovej štatistiky** obsahuje najnovšie údaje o rodovej problematike a chudobe v EÚ. Údaje sú porovnateľné vo všetkých členských štátoch.
- **Stredisko pre zdroje a dokumentáciu** poskytuje odkazy na publikácie o chudobe v priebehu celého života. Dajú sa ľahko vyhľadať pomocou funkcie vyhľadávania podľa kľúčových slov.

Inštitút EIGE pravidelne vypracúva správy, v ktorých sa na základe požiadaviek predsedníctiev Rady Európskej únie preskúmavajú rôzne oblasti Pekinskej akčnej platformy (PAP). Tento informačný leták vychádza zo správy s názvom *Poverty, gender and intersecting inequalities in the EU* (Chudoba, rod a prelínajúce sa nerovnosti v EÚ) vypracovanej na žiadosť slovenského predsedníctva (2016). Analyzuje sa v nej pokrok dosiahnutý od roku 2007 do 2014 v oblasti zmierňovania chudoby žien v porovnaní s mužmi, ako aj osobitných rizikových skupín, ako sú napríklad osamelí rodičia, osoby so zdravotným postihnutím, migranti a Rómovia.

Medzi najnovšie správy patrí:

- Gender equality in power and decision-making (Rodová rovnosť v mocenských a rozhodovacích pozíciách, 2016),
- Gender gap in pensions in the EU (Rodový rozdiel v dôchodkoch žien a mužov v EÚ, 2015),
- Gender equality and economic independence: part-time work and self-employment (Rodová rovnosť a ekonomická nezávislosť: práca na kratší pracovný čas a samostatná zárobková činnosť, 2014).

Všetky predchádzajúce správy inštitútu EIGE v rámci Pekinskej akčnej platformy sa nachádzajú na <http://eige.europa.eu/monitoring-the-bpfa>

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť (EIGE) je centrom poznatkov EÚ o rodovej rovnosti. Inštitút EIGE poskytovaním odborných poznatkov a porovnateľných a spoľahlivých údajov o rodovej rovnosti v Európe podporuje tvorcov politík a všetky príslušné inštitúcie v ich úsilí zameranom na to, aby sa rovnosť medzi ženami a mužmi stala skutočnosťou pre všetkých Európanov.

© Európsky inštitút pre rodovú rovnosť, 2017

Reprodukcia je povolená pod podmienkou uvedenia zdroja.

Fotografie: Shutterstock

Kontaktné údaje

<http://eige.europa.eu/>

facebook.com/eige.europa.eu

twitter.com/eurogender

youtube.com/user/eurogender

eige.sec@eige.europa.eu

+370 52157444

Európsky inštitút pre rodovú rovnosť

Gedimino pr. 16

LT-01103 Vilnius

LITVA

Print: MH-06-16-074-SK-C 978-92-9470-136-7 10.2839/218867

PDF: MH-06-16-074-SK-N 978-92-9470-138-1 10.2839/712025